

KMP.573.7.2014.JJ

**Raport przedstawicieli Krajowego Mechanizmu Prewencji
z wizytacji Młodzieżowego Ośrodka Wychowawczego w Woli Rowskiej
(wyciąg)**

1. Wprowadzenie

Na podstawie artykułu 19 *Protokołu fakultatywnego do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania*, przyjętego przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych w Nowym Jorku dnia 18 grudnia 2002 r. (Dz. U. z 2007 r. Nr 30, poz. 192, zwanego dalej OPCAT) oraz działając z upoważnienia Rzecznika Praw Obywatelskich, w dniu 6 listopada 2013 r., do Młodzieżowego Ośrodka Wychowawczego w Woli Rowskiej (zwanego dalej: Ośrodkiem, placówką lub MOW), udali się przedstawiciele Zespołu „Krajowy Mechanizm Prewencji” (dalej: KMP): Małgorzata Molak (pedagog resocjalizacyjny), Przemysław Kazimirski (prawnik) oraz Justyna Józwiak (politolog w zakresie resocjalizacji).

Celem wizytacji zapobiegawczej przedstawicieli KMP było sprawdzenie na miejscu sposobu przestrzegania praw nieletnich, dokonując oceny pod względem ich ochrony przed torturami oraz innym niehumanitarnym lub poniżającym traktowaniem albo karaniem.

Przeprowadzone czynności polegały na:

- wysłuchaniu informacji o funkcjonowaniu Ośrodka oraz jego podstawowych problemach, przedstawionych przez p. Justynę Kondej – pracownika placówki,
- oglądzie wszystkich pomieszczeń Ośrodka, w tym sprawdzeniu stanu wyposażenia pokoi dla wychowanków, świetlic, sal lekcyjnych, sanitariatów, etc.,
- przeprowadzeniu rozmów indywidualnych z losowo wybranymi wychowankami Ośrodka,

- analizie m. in. akt osobowych wychowanków, losowo wybranych indywidualnych planów edukacyjno-resocjalizacyjnych, kart przyjęcia nieletnich do MOW w Woli Rowskiej, zeszyty obserwacji wychowawczych, zeszyty kontaktów wychowanków z rodziną, dziennik zajęć pedagoga szkolnego i psychologa w roku szkolnym 2013/2014, dzienniki zajęć wychowawczych, księgę wychowanków, zeszyty zleceń lekarskich, zeszyt raportów, ewidencję urlopów wychowawczych, rejestr wydarzeń nadzwyczajnych.

Dyrektor MOW nie był obecny na rozmowie podsumowującej. W związku z tym, ustalenia dokonane w ramach powyższych czynności pracownicy Krajowego Mechanizmu Prewencji przekazali pracownikowi MOW wyznaczonemu przez dyrektora placówki i wysłuchali jej uwag i wyjaśnień.

Po zakończeniu wizytacji analizie poddano m.in.: Statut Młodzieżowego Ośrodka Wychowawczego w Woli Rowskiej, Regulamin wychowanka MOW w Woli Rowskiej, Tygodniowy plan wychowawczy, Punktację w MOW w Woli Rowskiej, Prawa i obowiązki ucznia, Procedury postępowania interwencyjnego w sytuacjach kryzysowych, Procedurę postępowania w przypadku odwiedzin wychowanka przez rodzinę i osoby niespokrewnione, Procedury kierowania, przyjmowania i prowadzenia dokumentacji wychowanków w Młodzieżowym Ośrodku Wychowawczym w Borowiu i w Woli Rowskiej, wykaz kadry pedagogicznej MOW w Woli Rowskiej, Informację na temat udziału wychowanków w uroczystościach, zawodach, konkursach oraz programach profilaktycznych (zestawienie dotyczy roku 2012 i 2013), Procedurę przyjęcia wychowanka do placówki, Sprawozdanie z kontroli przeprowadzonej w dniu 25.10.2012 r. przez sędziego Sądu Rejonowego w Garwolinie, Protokół kontroli sanitarnej przeprowadzonej w dniu 1.10.2013 r. oraz 31.10.2013 r., Program zajęć psychologa w MOW w Woli Rowskiej w roku szkolnym 2013/2014, Program zajęć integracyjnych, Program wychowawczy MOW w Woli Rowskiej, Program profilaktyczny MOW w Borowie i w Woli Rowskiej.

2. Informacje ogólne

Wizytowany przez przedstawicieli Krajowego Mechanizmu Prewencji Ośrodek jest funkcjonującą całodobowo placówką resocjalizacyjną, przeznaczoną dla chłopców

niedostosowanych społecznie. Organem prowadzącym MOW jest osoba fizyczna – pan Zdzisław Karwowski, zaś nadzór pedagogiczny nad jego działalnością sprawuje Kurator Oświaty w Warszawie – Delegatura w Siedlcach. Ośrodek jest jednostką niepubliczną finansowaną przez organ prowadzący. W skład Ośrodka wchodzi Gimnazjum Specjalne dla młodzieży niedostosowanej społecznie.

Ośrodek funkcjonuje od 01.09.2009 r. (wcześniej w tym budynku mieściła się szkoła). Jego pojemność wynosi 28 miejsc. Łączny stan wychowanków ze wskazaniami do umieszczenia w MOW wynosił w dniu wizytacji 26. Faktycznie jednak liczba nieletnich w placówce wynosiła 22 wychowanków z tego powodu, iż 2 podopiecznych przebywało na uciezkach, 1 oczekiwał w policyjnej izbie dziecka na przewiezienie do MOW, 1 nieletni posiadał wskazanie, lecz nie został jeszcze doprowadzony. Wśród wszystkich wychowanków MOW 2 jest jednocześnie podopiecznymi domów dziecka. W placówce nie było podopiecznych, którzy mieliby ukończony 18 r.ż.

3. Personel

W skład kadry pedagogicznej Ośrodka wchodzi 19 osób, w tym 8 osób to nauczyciele gimnazjum funkcjonującego w placówce, 7 etatów przeznaczonych jest dla wychowawców. Ponadto w placówce zatrudniony jest psycholog oraz pedagog. Wszyscy nauczyciele posiadają wykształcenie wyższe oraz ukończone podyplomowe studia w zakresie niedostosowania społecznego i resocjalizacji. W przypadku wychowawców, 2 osoby legitymują się wykształceniem licencyjnym, 1 osoba jest w trakcie studiów resocjalizacyjnych, pozostałe osoby posiadają wykształcenie wyższe.

Dyżur nocny sprawowany jest przez dwie osoby: wychowawcę i opiekuna nocnego. Dodać należy, że zgodnie z informacją udzieloną przez dyrektora placówki po wizytacji, w latach 2012 - 2013 (do dnia wizytacji) nie było postępowań dyscyplinarnych czy karnych prowadzonych wobec pracowników MOW. Nie składano również żadnych skarg na personel placówki.

W 2013 r. w placówce zrealizowano dla personelu następujące szkolenia: BHP, kurs pierwszej pomocy przedmedycznej, metody twórczej resocjalizacji (organizowane przez Ośrodek Rozwoju Edukacji), warsztaty kontroli złości z

elementami Treningu Zastępowania Agresji (zorganizowane przez Stowarzyszenie KARAN).

W ocenie przedstawicieli Krajowego Mechanizmu Prewencji pracownikom Ośrodka warto zapewnić także szkolenia z zakresu ochrony praw dziecka w prawie międzynarodowym i krajowym, na co wskazuje reguła 85 Reguł Narodów Zjednoczonych Dotyczących Ochrony Nieletnich Pozbawionych Wolności (Rezolucja Zgromadzenia Ogólnego 45/113) stanowiąca, iż personelowi pracującemu z nieletnimi pozbawionymi wolności, umożliwia się systematycznie szkolenia z zakresu wiedzy i umiejętności zawodowych, w szczególności z psychologii dziecka, pracy socjalnej i wychowawczej z dzieckiem, a także międzynarodowych standardów i norm dotyczących praw człowieka i praw dziecka.

4. Warunki bytowe

Ośrodek mieści się w jednym dwukondygnacyjnym budynku. Na parterze znajdują się m.in. 2 klasy lekcyjne wyposażone w ławki, krzesła oraz szafkę na książki. W rogu jednej z sal dodatkowo umieszczono atlas do ćwiczeń, w drugiej zaś znajduje się kilka komputerów. W dniu wizytacji w klasach było duszno, poza tym w ocenie wizytujących należałoby polepszyć ich estetykę oraz doposażyć w dodatkowe pomoce naukowe (np. tablice interaktywne). Dla uczniów wyodrębniono w pobliżu toaletę wyposażoną w umywalkę, miskę ustępową i pisuar. W dniu wizytacji w sanitariacie było mydło i ręcznik papierowy.

Na tym samym korytarzu znajduje się pokój psychologa i pedagoga oraz kuchnia i jadalnia, w której podopieczni spożywają wszystkie posiłki. Jadłospis wywieszony jest w ogólnodostępnym miejscu.

Na pierwszym piętrze usytuowane są pomieszczenia internatu.

Sypialnie wychowanków są 4 – 6 osobowe, znajdują się w nich łóżka oraz szafy do przechowywania rzeczy osobistych. Warunki panujące w tych pomieszczeniach należy ocenić jako przeciętne. Wizytujący zauważyli, że w pokojach nie zapewniono odpowiednich warunków do nauki i odrabiania lekcji, ponieważ na ich wyposażeniu nie było stolika ani biurka. Pokoje wyposażone są w metalowe piętrowe łóżka koszarowe, które w większości nie posiadają drabinek oraz zabezpieczeń górnego

poziomu. W ocenie przedstawicieli KMP, zaobserwowane braki mogą przyczynić się do upadków (m.in. osób, które nie ujawniły informacji o takich schorzeniach jak padaczka) i spowodować ewentualne uszkodzenia ciała osób, które wchodzą na łóżka, korzystając z dostępnego, nieprzystosowanego do tego sprzętu lub próbują na nie wskoczyć. Przedstawiciele Krajowego Mechanizmu Prewencji zalecają wyposażenie łóżek piętrowych w drabinki i zabezpieczenia lub dokonanie wymiany łóżek na inne, o konstrukcji gwarantującej bezpieczeństwo nieletnich. Mimo iż pokoje wychowanków są przestronne, widne i utrzymane w czystości, ich wystrój jest skromny. Zdaniem osób wizytujących, estetykę pomieszczeń poprawiłoby udekorowanie ich z myślą o przebywających tam dzieciach.

W rozmowach indywidualnych nieletni nie zgłaszali uwag odnośnie warunków w internacie. Warto jednak przytoczyć w tym miejscu fragment Dziewiątego Sprawozdania Ogólnego CPT [CPT/Inf (99) 12], cyt.: *Dobrze zaprojektowany ośrodek detencyjny dla nieletnich powinien zapewniać pozytywne i spersonalizowane warunki detencji młodych osób pozbawionych wolności. Miejsca, w których młode osoby śpią i prowadzą aktywność życiową powinny być oprócz odpowiedniej wielkości, oświetlenia i wentylacji – właściwie umeblowane, dobrze urządzone i dostarczać odpowiednich wrażeń wzrokowych. Młodym ludziom powinno się pozwolić na przechowywanie rozsądnej ilości rzeczy osobistych, jeśli przeciwko temu nie przemawiają przeważające względy bezpieczeństwa.*

Do dyspozycji nieletnich jest również świetlica, w której mogą spędzać czas wolny. Ponadto na terenie internatu znajduje się łazienka wyposażona w 3 umywalki, miskę ustępową oraz 2 natryski. W ocenie wizytujących warunki sanitarno – higieniczne są dobre, zapewniające intymność podczas korzystania z kąpieli i załatwiania potrzeb fizjologicznych.

Odzież wierzchnią (kurtki i obuwie) podopieczni zostawiają w szatni wyodrębnionej na końcu korytarza.

Na tej kondygnacji mieści się również pokój wychowawców, w którym zamieszczony jest m.in. monitor z podglądem z kamer.

W dniu wizytacji trwał remont poddasza, na którym ma zostać utworzona świetlica dla wychowanków (ok. 100 m²) oraz pokoje administracyjne. Ponadto niedawno ukończono remont związany z wymianą okien na plastikowe.

Uwagę wizytujących zwrócił brak pokoju do odwiedzin. Odwiedziny wychowanków odbywają się w pokojach lub klasach. Miejsca te nie zapewniają jednak warunków prywatności ani swobody rodzinom i nieletnim. Pracownicy KMP zalecają zatem zorganizowanie pomieszczenia, w którym w warunkach intymności i prywatności mogłyby się odbywać odwiedziny nieletnich.

Monitoringiem wizyjnym objęto teren zewnętrzny oraz następujące pomieszczenia: korytarze, klasy lekcyjne oraz sypialnie nieletnich. Obraz z kamer przechowywany jest przez 30 dni. Kwestia stosowania monitoringu w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych, w związku z jej pominięciem w przepisach regulujących funkcjonowanie tych placówek, od kilku lat jest w zainteresowaniu Rzecznika Praw Obywatelskich, który już w 2010 r. skierował wystąpienie generalne¹ do Ministra Edukacji Narodowej w sprawie monitorowania szkół i placówek oświatowych (m.in. ośrodków wychowawczych i socjoterapii). Wskazywał wówczas, że monitorowanie szkół i placówek oświatowych może stanowić formę ingerencji w prywatność uczniów, nauczycieli oraz innych osób znajdujących się na terenie obserwowanego budynku. Dla legalności tego rodzaju kontroli istotne jest jednak, żeby ograniczenie to spełniało przesłanki określone w art. 31 ust. 3 Konstytucji, w tym wymóg ustawowej formy ograniczenia. Rzecznik Praw Obywatelskich zauważył, że żaden przepis rangi ustawowej nie upoważnił organów prowadzących – w sposób bezpośredni – do instalowania kamer monitorujących na terenie szkół i placówek oświatowych. W sposób pośredni zagadnienie to regulowało rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 6 września 2007 r. w sprawie form i zakresu finansowego wspierania organów prowadzących w zapewnieniu bezpiecznych warunków nauki, wychowania i opieki w publicznych szkołach i placówkach (Dz. U. Nr 163, poz. 1155 ze zm.) oraz rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 12 maja 2008 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie form i zakresu finansowego wspierania organów prowadzących w zapewnieniu

---

¹ Wystąpienie generalne Rzecznika Praw Obywatelskich z dnia 15.02.2010 r., sygn. RPO – 570717 – I/07/AB

bezpiecznych warunków nauki, wychowania i opieki w publicznych szkołach i placówkach (Dz. U. z 2008 r. Nr 94, poz. 598.) wydane na podstawie art. 90u ust. 4 pkt 5 ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz. U. z 2004 r. Nr 256, poz. 2572 ze zm.), zgodnie z którym Rada Ministrów określa w drodze rozporządzenia formę i zakres wspierania organów prowadzących w zapewnieniu bezpiecznych warunków nauki, wychowania i opieki w szkołach i placówkach lub podnoszeniu poziomu dyscypliny w szkołach lub placówkach, sposób podziału środków budżetu państwa przyznanych na realizację programu, szczegółowe kryteria i tryb oceny wniosków organów prowadzących o udzielenie wsparcia finansowego oraz zakres informacji jakie powinien zawierać wniosek organu prowadzącego o udzielenie wsparcia finansowego, uwzględniając w szczególności wymóg skuteczności i efektywności przedsięwzięć podejmowanych w ramach programu. Jak podkreślił Rzecznik Praw Obywatelskich, celem wspomnianego wyżej rozporządzenia nie jest jednak unormowanie zasad rządzących prowadzonym w szkole monitoringiem wizyjnym, ale określenie formy i zakresu wsparcia finansowego przeznaczonego na ten cel z budżetu państwa. W tym kontekście wytyczne zawarte w przepisie art. 90u ust. 4 pkt 5 ustawy o systemie oświaty, uznać należy za niewystarczające. Jak się wydaje regulacji na gruncie ustawowym wymaga nie tylko upoważnienie do instalowania na terenie szkół i placówek oświatowych sieci monitoringu wizyjnego, ale także wskazówki merytoryczne dotyczące zasad i celów montowania kamer monitorujących, sposobu postępowania ze zgromadzonymi w ten sposób danymi, w tym zasady dostępu do nagrań z kamer monitorujących oraz zabezpieczenia danych, a także ewentualne wymagania odnośnie do oznaczenia terenu monitorowanego.

W związku z powyższym Rzecznik Praw Obywatelskich uznał za zasadne dokonanie zmian aktualnie obowiązujących regulacji, aby ograniczyć możliwość instalowania kamer monitorujących w szkołach i placówkach oświatowych do miejsc wyraźnie wskazanych w przepisach prawa. Nie ulega także wątpliwości, że możliwość instalowania na terenie szkół sieci monitoringu wizyjnego powinna wynikać z przepisów rangi ustawowej, a ewentualne upoważnienie do wydania aktu wykonawczego musi być zgodne z wymaganiami, o których mówi przepis art.

92 ust. 1 Konstytucji. Minister Edukacji Narodowej odpowiedział wówczas, że po przeanalizowaniu końcowego sprawozdania z realizacji Programu rządowego „Monitoring wizyjny w szkołach i placówkach” rozważy zasadność wprowadzenia pewnych podstawowych zasad prowadzenia monitoringu w szkołach i placówkach oświatowych do przepisów ustawy o systemie oświaty. Niemniej jednak do chwili obecnej takie unormowania nie zostały wprowadzone.

W internacie nie ma wyodrębnionej izolatki dla osób chorych, w związku z tym chorzy chłopcy przebywają w swoich pokojach wspólnie z pozostałymi wychowankami. W ocenie przedstawicieli KMP wyodrębnienie takiego pokoju jest niezbędne. Wśród wychowanków mogą wystąpić przypadki chorób zakaźnych, gdzie stan zdrowia osoby chorej z reguły wymaga izolacji zapewniającej choremu, konieczny dla poprawy stanu, spokój. Izolacja taka jest ponadto gwarancją bezpieczeństwa pozostałych nieletnich.

Należy podkreślić, iż placówka nie jest przystosowana do potrzeb osoby z niepełnosprawnością. Mimo że w placówce nie przebywał wychowanek mający trudności w poruszaniu się, to specyfika Ośrodka daje podstawy do uznania, że do grona podopiecznych może dołączyć osoba np. poruszająca się na wózku inwalidzkim lub o kulach. W aktualnym stanie nie będzie ona mogła korzystać z urządzeń sanitarnych czy też samodzielnie poruszać się po terenie placówki. W związku z tym przedstawiciele KMP zalecają dostosowanie placówki do potrzeb osób mających trudności w poruszaniu się. Pracownicy KMP zaznaczają, że pewne modernizacje pozwalające na samodzielność osób z niepełnosprawnością (np. uchwyty ułatwiające korzystanie z WC i prysznic) nie wymagają szczególnych nakładów finansowych czy ingerencji w architekturę budynku. Przypomnieć w tym miejscu należy, że zgodnie z § 3 pkt 5 rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 12 kwietnia 2002 roku w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie (Dz.U. z 2002 r. Nr 75, poz. 690 ze zm.), zwanego dalej: rozporządzeniem, młodzieżowe ośrodki wychowawcze należy traktować jako budynki zamieszkania zbiorowego. W związku z tym, obowiązuje wobec nich § 2 ust. 2 rozporządzenia. Przy rozbudowie lub przebudowie, należy więc uwzględnić m.in. kwestię dostosowania placówki do potrzeb osób z niepełnosprawnością. Ponadto zgodnie z przyjętą w dniu

1 sierpnia 1997 roku przez Sejm RP Kartą Praw Osób Niepełnosprawnych (M. P. z 1997 r. Nr 50, poz. 475), osoby niepełnosprawne mają prawo życia w środowisku wolnym od barier funkcjonalnych. Nadto Polska w dniu 6 września 2012 roku ratyfikowała przyjętą w dniu 13 grudnia 2006 roku przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych Konwencję o prawach osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2012 r., poz. 1169). Zgodnie z jej treścią należy umożliwić osobom niepełnosprawnym niezależne życie i pełny udział we wszystkich jego sferach. Zarówno wymieniona Karta, jak i Konwencja dotyczą również osób pozbawionych wolności oraz środowiska stworzonego w miejscu ich osadzenia.

5. Traktowanie

W rozmowach indywidualnych wychowankowie podkreślali, że wychowawcy i nauczyciele są do nich przyjaźnie nastawieni. Wszyscy nieletni potrafili wskazać osobę wśród personelu, do której mają zaufanie i mogą się do niej zwrócić w sytuacji wystąpienia jakiegoś problemu. Ponadto podopieczni są przekonani, że ich sytuacja i zachowanie podczas pobytu w Ośrodku może się zmienić lub już zmieniła się na lepsze. Atmosfera panująca między wychowankami również zostaje oceniona pozytywnie.

Z informacji uzyskanych od dyrektora Ośrodka po wizytacji wynika, że przez cały okres funkcjonowania placówki zdarzył się jeden przypadek wniesienia przez wychowanka sprawy do sądu o szykanowanie przez innych nieletnich. Sąd po przeprowadzeniu postępowania umorzył sprawę, uznając postawione zarzuty za bezzasadne.

Rozmowy z nieletnimi oraz analiza dokumentacji nie wykazały, aby w stosunku do nieletnich stosowano środki przymusu bezpośredniego.

W placówce rocznie dochodzi do kilku zdarzeń nadzwyczajnych, w większości są to ucieczki (w 2012 r. – 19 ucieczek, w 2013r. – 6). W każdym przypadku zostaje powiadomiona Policja.

W MOW obowiązują Procedury postępowania w sytuacjach kryzysowych (śmierci nieletniego lub innej osoby, ciężkiego uszkodzenia ciała wskutek działania nieletniego lub innej osoby, samobójstwa nieletniego, zgwałcenia nieletniego, pobicia

skutkującego ciężkim uszkodzeniem ciała, buntu, zbiorowego wystąpienie czynnego lub biernego, groźnego zakłócenia porządku i bezpieczeństwa, znęcania się nad nieletnim, pobicia lub innej formy zakazanego karania, poniżającego lub niehumanitarnego traktowania nieletniego, zbiorowej lub indywidualnej ucieczki, samowolnego oddalenia się z placówki, spożywania alkoholu na terenie placówki lub przybycia do placówki pod wpływem alkoholu, spożywania substancji chemicznych innych niż alkohol, w tym lekarstw w celu wprowadzenia się w stan odurzenia lub przybycia w tym stanie do Ośrodka, samookaleczenia lub innych przejawów autoagresji, próby samobójczej, kradzieży, niepowrotu z udzielonej przepustki, zakłócania porządku na terenie placówki z udziałem osób zewnętrznych, zastosowania środków przymusu bezpośredniego).

Z powyższych procedur wynika, że w przypadku podejrzenia, iż wychowanek jest pod wpływem alkoholu, wychowawca pracujący z grupą przeprowadza badania alkometrem. Wynik badań wpisywany jest do zeszytu raportów i protokołu. W przypadku odmowy wychowanek jest badany przez Policję. Natomiast wg procedur, testy na zawartość substancji psychoaktywnych wykonywane są przez Policję. Jednakże analizując dokumentację placówki, pracownicy KMP zauważyli wpisy w teczках obserwacji o przeprowadzaniu wobec wychowanków testów narkotykowych (np. w dniu 06.01.2013 r., 04.03.2013 r., 04.04.2013 r.). Przedstawiciele KMP zwracają uwagę, że upn. nie daje możliwości osobie innej niż kurator sądowy sprawujący nadzór nad nieletnim zobowiązania nieletniego do poddania się badaniu w celu ustalenia w organizmie nieletniego obecności alkoholu lub innego środka użytego w celu wprowadzenia się w stan odurzenia (art. 70b upn.). Należy uznać, iż personel tych placówek nie ma prawa zobowiązywania nieletniego do poddania się takim badaniom. Nadto treść § 9 rozporządzenia Ministra Edukacji i Sportu z dnia 31 stycznia 2003 r. w sprawie szczegółowych form działalności wychowawczej i zapobiegawczej wśród dzieci i młodzieży zagrożonych uzależnieniem (Dz. U. z 2003 r. Nr 26, poz. 226), wskazuje, że w sytuacjach kryzysowych takich jak używanie przez wychowanków środków odurzających lub substancji psychotropowych, pracownicy m.in. MOW podejmują działania interwencyjne polegające na powiadomieniu rodziców i Policji. Nic zatem nie stoi na przeszkodzie, aby wykonać badanie, jeżeli

jest konieczne, ale działania w tym zakresie mogą być podjęte właśnie przez Policję. Pracownicy KMP zalecają zatem odstąpienie od przeprowadzania badań przez personel MOW.

Ponadto wątpliwości wizytujących wzbudził zapis procedury mówiący o tym, że w przypadku kradzieży wychowawca/nauczyciel dyżurny zarządza przeszukanie pomieszczeń placówki i rzeczy osobistych wychowanków. Z rozmów indywidualnych z nieletnimi wynika, że oprócz przeszukań pomieszczeń pracownicy MOW dokonują także kontroli osobistych nieletnich powracających do Ośrodka. Podopieczny musi rozebrać się do slipów. Kontrola taka odbywa się w toalecie. Pracownicy Mechanizmu przypominają w tym miejscu, że również w odniesieniu do kontroli osobistej, obowiązujące przepisy prawa nie wyposażają pracowników MOW w kompetencje do jej przeprowadzania. W związku z tym, w każdym przypadku potrzeby poddania wychowanka kontroli osobistej, np. w sytuacji istnienia uzasadnionego podejrzenia próby wniesienia na teren Ośrodka substancji niedozwolonych oraz odmowy dobrowolnego ich wydania, winna być wzywana Policja w celu przeprowadzenia wspomnianej kontroli.

6. Dyscyplinowanie

Zgodnie z § 9 pkt 4 Statutu Ośrodka szczegółowe zasady nagradzania i karania określa Regulamin Wewnętrzny (zwany dalej Regulaminem). Tymczasem § 8 pkt 3 Załącznika nr 3 do rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 7 marca 2005 r. w sprawie ramowych statutów placówek publicznych (Dz. U. z 2015 r. Nr 52, poz. 466) stanowi, iż rodzaje nagród i kar stosowanych wobec wychowanków oraz tryb odwoływania się od kary określa się w statucie młodzieżowego ośrodka wychowawczego. Przedstawiciele KMP zalecają w związku z tym o uzupełnienie Statutu MOW o wyżej wymienione kwestie.

Za właściwe zachowanie wychowanek może zostać nagrodzony m.in. następującymi nagrodami: udzieleniem pochwały przez wychowawcę na forum grupy i Ośrodka, listem pochwalnym do rodziców oraz sądu, nagrodą rzeczową, wyjazdem na przepustkę o jeden dzień wcześniej, uczestniczeniem w imprezach.

W Regulaminie zawarto zasady oceniania postępów wychowanków w procesie resocjalizacji. Zgodnie z treścią Załącznika nr 2 Regulaminu obowiązuje sześciostopniowa skala ocen postępów w procesie resocjalizacji (wzorowa – naganna), do każdej z nich przypisano katalog konsekwencji i przywilejów. Oceny te wystawiane są na podstawie punktów zdobytych przez nieletniego w ciągu całego tygodnia (0-99 pkt – ocena naganna, 100-120 – nieodpowiednia, 121-140 – poprawna, 141-170 – dobra, 171-210 – wyróżniająca, 211 i więcej – wzorowa). Zachowania, za które można otrzymać punkty dodatnie lub punkty ujemne, zawarte są w Punktacji MOW w Woli Rowskiej. Tylko dwie najniższe oceny (naganna i nieodpowiednia) nakładają na wychowanka konsekwencje, które utożsamiane są w Ośrodku z karami. Są to: zakaz korzystania z gier komputerowych oraz konsoli do gier przez okres trzech dni od dnia następującego dzień wystawiania ocen, zakaz korzystania z siłowni przez okres trzech dni od dnia następującego dzień wystawiania ocen, zakaz przebywania w innym pokoju niż własny, brak możliwości wyjazdu na przepustkę za wyjątkiem sytuacji losowych (przy ocenie nagannej) oraz zakaz korzystania z gier komputerowych i konsoli do gier (ocena nieodpowiednia).

Katalog zachowań, za które wychowanek może otrzymać punkty dodatnie lub ujemne, zawarty w Punktacji MOW w Woli Rowskiej, jest racjonalnym zestawieniem poza jednym przypadkiem: ogoleniem głowy na łyso, co skutkuje odjęciem 70 pkt. W ocenie przedstawicieli KMP karanie podopiecznych za ogolenie głowy jest zbyt restrykcyjnym postępowaniem. W odróżnieniu od innych wyliczonych negatywnych zachowań, chęć posiadania takiej właśnie „fryzury” nie wiąże się z niewłaściwym zachowaniem, godzącym w bezpieczeństwo placówki lub innych osób, a karanie za tego typu „przewinienie” nie wpłynie na poprawę zachowania nieletniego. W związku z powyższym przedstawiciele KMP rekomendują rozważenie usunięcia z Punktacji MOW odejmowania punktów za ogolenie głowy na łyso.

7. Prawo do informacji

Prawa i obowiązki nieletnich zawarte są w Statucie Ośrodka oraz Regulaminie wychowanka MOW w Woli Rowskiej. Pracownicy Krajowego Mechanizmu Prewencji zwracają uwagę na konieczność poszerzenia katalogu praw wychowanków

o wskazane w § 17 pkt 2 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 12 maja 2011 r. w sprawie rodzajów i szczegółowych zasad działania placówek publicznych, warunków pobytu dzieci i młodzieży w tych placówkach oraz wysokości i zasad odpłatności wnoszonej przez rodziców za pobyt ich dzieci w tych placówkach (Dz. U. Nr 109, poz. 631) prawo do zajęć sportowych, turystycznych, rekreacyjnych, w tym w zajęć organizowanych na świeżym powietrzu w wymiarze co najmniej dwóch godzin dziennie, o ile pozwalają na to warunki atmosferyczne.

Ponadto w Statucie Ośrodka nie ma określonego trybu składania skarg w przypadku naruszenia praw wychowanka, o czym mówi § 8 pkt 2 Załącznika nr 3 do rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 7 marca 2005 r. w sprawie ramowych statutów placówek publicznych (Dz. U. z 2015 r. Nr 52, poz. 466), w tym procedury odwoławczej od nieuwzględnionej skargi.

Pracownicy Mechanizmu zwracają także uwagę, że w Ośrodku brakuje również informacji o adresach instytucji, do których nieletni mogą się zwrócić w sytuacji, gdy ich prawa nie są przestrzegane. Adresy instytucji powinny znajdować się w ogólnodostępnym i widocznym dla nieletnich miejscu, tak by wgląd do nich nie był uzależniony od decyzji personelu lub innych czynników. Wśród takich organów wymienić należy: Rzecznika Praw Obywatelskich (bezpłatna infolinia 0 800 676 676), Rzecznika Praw Dziecka, Helsińską Fundację Praw Człowieka, sędziów rodzinnych. Pożądanym byłoby również zamieszczenie informacji dotyczącej godzin przyjęć wychowanków przez dyrektora placówki. W związku z tym, pracownicy KMP zalecają upowszechnianie wiedzy dotyczącej praw i obowiązków wychowanków oraz organów ochrony ich praw poprzez wywieszenie adekwatnych informacji na tablicach ściennych.

Analiza dokumentacji MOW potwierdziła, że zapoznanie się z prawami, obowiązkami i zasadami pobytu w Ośrodku nieletni potwierdza własnoręcznym podpisem.

8. Prawo do kontaktu ze światem zewnętrznym

Wychowanek może utrzymywać kontakty ze światem zewnętrznym poprzez odwiedziny, korespondencję oraz rozmowy telefoniczne.

Zasady odwiedzin uregulowane zostały w Procedurze postępowania w przypadku odwiedzin wychowanka przez rodzinę i osoby niespokrewnione, zgodnie z którą odwiedziny rodziny mogą się odbywać w soboty, niedziele i dni świąteczne, w szczególnym wypadku we wszystkie dni tygodnia, niezależnie od oceny zachowania. Natomiast osoby niespokrewnione mogą odwiedzać wychowanka tylko w dniach wolnych od nauki. Odwiedziny odbywają się w odosobnionym pomieszczeniu (sypialnia chłopców, klasa lekcyjna). Ponadto w Regulaminie wychowanka MOW w Woli Rowskiej znajdują się zapisy świadczące o tym, że odwiedziny osób niespokrewnionych mogą być udzielone jedynie w ramach nagrody i jest to uzależnione od miesięcznej i tygodniowej oceny z zachowania. Pracownicy KMP przypominają, że art. 66 § 4 upn., określając zasady kontaktów nieletniego, posługuje się pojęciem „osób spoza zakładu”, nie różnicuje zasad udzielania kontaktu z rodziną czy też innymi osobami (np. przyjaciółmi, kolegami, sympatiami, etc.). Jedyne powody w zakresie ograniczania lub zakazania kontaktów nieletniego z osobami spoza placówki, określone w art. 66 § 4 upn, dotyczą wyłącznie przypadków, gdy kontakt ten stwarzałby zagrożenie dla porządku prawnego, bezpieczeństwa zakładu, placówki bądź może wpłynąć niekorzystnie na przebieg toczącego się postępowania lub proces resocjalizacji nieletniego. W tym wypadku dyrektor placówki niezwłocznie zawiadamia nieletniego i sąd rodzinny wykonujący orzeczenie o powodach decyzji. Sąd może uchylić decyzję dyrektora. Przepisy upn. należy zatem stosować w taki sam sposób wobec członków rodziny jak i innych osób odwiedzających nieletnich.

Korzystanie z aparatów komórkowych w Ośrodku jest zabronione. Telefony komórkowe nieletnich pozostają na co dzień w depozycie. Chłopcy otrzymują je wraz z opuszczaniem MOW np. z tytułu otrzymanej przepustki. Nieletni mogą korzystać z telefonu stacjonarnego znajdującego się w pokoju wychowawców. Przedstawiciele Mechanizmu, mając na uwadze informacje przekazane przez chłopców dotyczące zasady prowadzenia rozmów telefonicznych w trybie głośnomówiącym, uznają taką praktykę za niewłaściwą. Narusza ona prawo wychowanków do prywatności. Podążając wykładnią językową uznać należy, że art. 66 § 4 upn. wprowadza możliwość ograniczeń kontaktów chłopców ze światem zewnętrznym tylko i wyłącznie w indywidualnych przypadkach, nie zaś w formie generalnej praktyki

godzącej w prawa wszystkich wychowanków MOW. Pracownicy KMP stoją na stanowisku, że ujawnione ograniczenia mogą być stosowane tylko i wyłącznie w odniesieniu do wymagających ich chłopców i zgodnie z przepisami upn. Dlatego też przedstawiciele KMP zalecają rezygnację z opisanej praktyki.

Z rozmów indywidualnych z wychowankami wynika, iż korespondencja nieletnich, zarówno przychodząca, jak i wychodząca zawsze podlega kontroli. Należy zaznaczyć, że praktyka taka stoi w sprzeczności z art. 66 § 3 u.p.n., zgodnie z którym *„Korespondencja nieletniego umieszczonego w placówce, zakładzie lub schronisku dla nieletnich, o których mowa w § 1, z wyjątkiem korespondencji z organami państwowymi i samorządowymi, w szczególności z Rzecznikiem Praw Obywatelskich i z Rzecznikiem Praw Dziecka oraz organami powołanymi na podstawie ratyfikowanych w drodze ustawy przez Rzeczpospolitą Polską umów międzynarodowych dotyczących ochrony praw człowieka, może być kontrolowana przez dyrektora zakładu, placówki lub schroniska bądź przez upoważnionego przez niego pracownika pedagogicznego, wyłącznie w przypadkach powzięcia uzasadnionego podejrzenia, iż zawiera ona treści godzące w porządek prawny, bezpieczeństwo zakładu, placówki lub schroniska, w zasady moralności publicznej bądź może wpłynąć niekorzystnie na przebieg toczącego się postępowania lub resocjalizacji nieletniego. W razie stwierdzenia takich treści korespondencji nie doręcza się, powiadamiając o tym nieletniego oraz sąd rodzinny wykonujący orzeczenie, podając powody tej decyzji. Nieletniego poucza się o prawie do złożenia zażalenia, o którym mowa w art. 38. Zatrzymaną korespondencję włącza się do akt osobowych nieletniego”*. Praktyka przyjęta przez personel placówki polegająca na cenzurowaniu korespondencji wszystkich nieletnich, przesądza jednoznacznie o braku indywidualizacji w korzystaniu z tego ograniczenia, na której nieodzowność wskazuje cytowany wyżej przepis.

Warto zaznaczyć również, iż Regulamin wychowanka nie zawiera zasad korzystania z telefonów ani postępowania z listami nieletnich. Pracownicy KMP zalecają uzupełnić wskazany dokument o ww. zagadnienia

Wychowankowie mogą być urlopowani do domu rodzinnego, opiekunów lub krewnych, za zgodą sądu rodzinnego. Wniosek o wyrażenie przez sąd rodzinny zgody

na urlopowanie nieletniego składa dyrektor Ośrodka. Wniosek o urlopowanie składa wychowawca prowadzący. Do wydania przepustki wymagana jest: zgoda sądu rodzinnego wydającego postanowienie o umieszczeniu w placówce, pisemny wniosek rodzica/opiekuna o wydanie przepustki oraz pokrycie kosztów przejazdu przez rodzica/opiekuna lub wniosek wychowawcy o dofinansowanie podróży. Ośrodek wysyła wnioski do sądów i rodziców o urlopowanie wychowanka na święta Bożego Narodzenia, ferie zimowe, ferie wiosenne, wakacje. W pozostałych wypadkach za otrzymanie zgody sądu odpowiada rodzic/opiekun składający wniosek. Dotyczy to zwłaszcza urlopów okolicznościowych.

Dzięki wygrodzonemu terenowi przylegającemu do Ośrodka wychowankowie mają codzienny dostęp do świeżego powietrza. Wyjścia poza placówkę, np. do sklepu, mają natomiast charakter wyjść tylko i wyłącznie pod opieką wychowawcy.

9. Prawo do ochrony zdrowia

Niewątpliwie dużym atutem jest to, że w Ośrodku zatrudniona jest pielęgniarka (0,5 etatu), dostępna w placówce 2 dni w tygodniu (po 8 godzin). W związku z zamieszkiwaniem w pobliżu MOW, możliwa jest interwencja w sytuacjach nagłych zdarzeń zdrowotnych wśród wychowanków. Do obowiązków pielęgniarki należy dokonanie oglądu nowego wychowanka oraz przeprowadzenie wywiadu dotyczącego stanu jego zdrowia. Z informacji przekazanych przez dyrektora placówki po wizytacji, wszyscy wychowankowie poddawani są wstępnym badaniom i bilansom zdrowotnym. Każdy z podopiecznych ma założoną kartę zdrowia oraz kartę uodpornienia. W jednym przypadku, analizowanym przez przedstawicielkę KMP, wpisy były niekompletne. W karcie uodpornienia (*dane osobowe usunięto*) ostatni wpis zamieszczony został 25.11.2011 r. wskazujący, iż chłopiec leczony jest specjalistycznie i przyjmuje leki. Brak było dalszych informacji o stanie jego zdrowia i zaleceń lekarskich. W związku z powyższym przedstawiciele KMP zalecają dokonywanie systematycznych wpisów w dokumentacji medycznej nieletnich.

Chłopcy korzystają z porad lekarza w przychodni publicznej na terenie Łaskarzewa oraz ze stomatologa (praktyka prywatna).

W dniu wizytacji żaden z chłopców nie wymagał opieki psychiatrycznej. W razie zaistnienia takiej potrzeby nieletni dowożeni są na konsultacje do psychiatrii w Garwolinie.

10. Oddziaływania wychowawcze

Wychowankowie objęci są oddziaływaniami wychowawczo resocjalizacyjnymi, terapeutycznymi oraz socjoterapeutycznymi, które odbywają się cyklicznie w wyznaczone dni. Prowadzone są przez wychowawców, psychologa oraz pedagoga. W placówce prężnie funkcjonują koła zainteresowań, m.in.: artystyczno-techniczne, sportowe, rekreacyjne, biblioteczne, od niedawna historyczne oraz modelarskie.

Kalendarz uroczystości i imprez na 2012 i 2013 r. pokazuje, że wychowankowie uczestniczą w różnego rodzaju zdarzeniach np. w zawodach w piłce nożnej, przeglądzie amatorskich kabaretów (wychowankowie odgrywali ulubione lub wymyślone skecze), wyjazdach na narty, udział w Pikniku Profilaktycznym „Bezpieczna jazda” organizowanym przez fundację Po Drugie (organizacja stoiska dotycząca uzależnienia od tytoniu), udział w warsztatach z ceramiki i rzeźby w drewnie w Stowarzyszeniu Akademia Łucznicza. Podopieczni uczestniczyli również w programie profilaktyczno-edukacyjnym dla młodzieży organizowanym przez Stowarzyszenie Rozwoju Gmin i Miast Powiatu Garwolińskiego. Wychowankowie wzięli ponadto udział w trzech blokach tematycznych programu: „Wyhamuj w porę”- dotyczącym uzależnienia od alkoholu, „Narkotyki śmierci dotyk”- dotyczącym uzależnienia od narkotyków oraz wiedzy o HIWAIDS (test). W dniu wizytacji odbywały się dwa programy profilaktyczne „Żyj smacznie i zdrowo” oraz „Trzymaj Formę” organizowanym przez Powiatową Stację Sanitarno - Epidemiologiczną w Garwolinie. Uroczystości obchodzone są święta narodowe oraz te związane z działalnością Ośrodka.

Wychowankowie Ośrodka biorą udział w zajęciach specjalistycznych (indywidualnych oraz grupowych) z zakresu zajęć psychoedukacyjnych, socjoterapeutycznych, profilaktyki społecznej i resocjalizacji, w trakcie których mają okazję nabyć umiejętności współdziałania w grupie, wzmacniać poczucie własnej wartości, nabyć umiejętności w zakresie panowania nad emocjami oraz

konstruktywnego wyrażania zdania, relacji interpersonalnych, wyrażania celów, orientacji prozawodowej, zdobyć umiejętność asertywnego wyrażania swojego zdania i konstruktywnego porozumiewania się.

Oddziaływania wychowawcze wobec każdego z wychowanków MOW prowadzone są na podstawie Indywidualnego Programu Terapeutycznego. Analiza losowo wybranych IPT-ów wykazała, iż składają się one z kilku części. Szczegółowo określone są edukacyjne i terapeutyczne cele programu, następnie ustalony zostaje edukacyjny plan pracy z nieletnim dostosowany do jego potrzeb i możliwości, określone są także formy i sposoby udzielenia pomocy psychologiczno – pedagogicznej oraz działania wspierające rodziców wychowanka. Co dwa tygodnie odbywa się zebranie zespołu do spraw okresowej oceny wychowanka (ewaluacja IPT-ów). Na spotkaniach omawiane jest funkcjonowanie wychowanków w placówce oraz ewaluacja zachowania.

11. Prawo do edukacji

Wychowankowie MOW obowiązek szkolny realizują w działającym przy Ośrodku gimnazjum. W tym roku szkolnym w Ośrodku funkcjonowały dwie klasy gimnazjum: II a (14 uczniów) i II b (14 uczniów).

Nieletni kierowani do placówki często posiadają duże opóźnienia w realizacji obowiązku szkolnego, dlatego też istotną rolę odgrywa nadrabianie zaległości programowych, uniemożliwiających realizację podstawy programowej. Wychowawcy oraz nauczyciele systematycznie monitorują postępy uczniów w nauce i zachowaniu. W celu właściwego przygotowania uczniów do realizowania podstawy programowej, personel placówki stara się organizować dodatkowe zajęcia dydaktyczno – wyrównawcze.

12. Prawo do praktyk religijnych

Podczas rozmów z przedstawicielem KMP chłopcy wskazywali, że ich prawo do praktyk religijnych jest respektowane. Chętni mogą uczestniczyć we mszy św. odbywającej się w kościele poza Ośrodkiem. Wychowankowie w rozmowach z pracownikami KMP potwierdzali, że udział we mszy św. jest dobrowolny. Z

informacji odebranych od personelu i wychowanków wynika, że osoby innego wyznania nie uczestniczą w lekcjach religii i modlitwach.

13. Zalecenia

Na podstawie art. 19 OPCAT, przedstawiciele Krajowego Mechanizmu Prewencji zalecają Dyrektorowi MOW w Woli Rowskiej:

1. zapewnienie wykonywania połączeń telefonicznych w warunkach zapewniających prywatność rozmowy;
2. wyeliminowanie praktyki cenzurowania korespondencji wychowanków;
3. zaprzestanie stosowania ograniczeń w kontaktach z osobami niespokrewnionymi w zależności od oceny zachowania nieletniego;
4. odstąpienie od przeprowadzania badań na obecność alkoholu lub innych środków psychoaktywnych przez personel MOW;
5. odstąpienie od przeprowadzania kontroli osobistych nieletnich, przeszukań ich pokoi oraz rzeczy osobistych, a w przypadku zaistnienia takiej konieczności wzywać Policję;
6. uzupełnienie regulaminu wychowanka o zasady korzystania z telefonów i postępowania z korespondencją nieletnich;
7. dokonywanie systematycznych wpisów w dokumentacji medycznej nieletnich;
8. wyposażenie łóżek piętrowych w drabinki i zabezpieczenia lub dokonanie wymiany łóżek na inne, o konstrukcji gwarantującej bezpieczeństwo nieletnich;
9. odnowienie pokoi wychowanków i doposażenie w biurka;
10. polepszenie estetyki klas lekcyjnych oraz doposażenie w dodatkowe pomoce naukowe (np. tablice interaktywne);
11. wyznaczenie pomieszczenia do odwiedzin wychowanków;
12. wyznaczenie izolatki dla osób chorych;
13. uzupełnienie Statutu MOW o rodzaje nagród i kar stosowanych wobec wychowanków oraz tryb odwoływania się od kary;
14. uzupełnienie Statutu MOW w zakresie trybu składania skarg w przypadku naruszenia praw wychowanka;

15. poszerzenie katalogu praw wychowanków o zajęcia sportowe, turystyczne, rekreacyjne, w tym w zajęcia organizowane na świeżym powietrzu w wymiarze co najmniej dwóch godzin dziennie;
16. rozważenie usunięcia z Punktacji MOW odejmowania punktów za ogolenie głowy na łyso;
17. wywieszenie w miejscu dostępnym dla wszystkich wychowanków adresów instytucji, które zajmują się ochroną praw człowieka oraz do których nieletni mogą się zwrócić w razie potrzeby;
18. przeszkolenie kadry placówki w zakresie międzynarodowych standardów i norm dotyczących praw człowieka i praw dziecka;
19. uwzględnienie w przypadku przeprowadzania przyszłych prac remontowych lub budowlanych, wymagających pozwolenia na budowę, dostosowania placówki do potrzeb osób z niepełnosprawnością.